

**Výchova a vzdělávání v období
první Československé
republiky
(1918-1938)**

Charakteristika tohoto období

- Rozkvět české pedagogiky
- Česká pedagogika se konstituuje jako věda
- Široká diskuse o modernizaci české školy a výchovy

Vznik republiky a recepční norma

- zákon č. 11/1918 Sb. z. a n.
 - Tímto zákonem je převzato zákonodárství Rakouska-Uherska
 - Zajištěna právní kontinuita (tedy i pro školství)
- Vznik Ministerstva školství a národní osvěty
 - Ministr Gustav Habrman

Okamžité nápravy předchozího stavu

- ***Celibát učitelek*** byl zrušen roku 1919 a učitelky byly právně a služebně zrovnoprávněny s muži
- poněmčování českých dětí v pohraničí bylo ukončeno *zákonem o zřizování a otevírání obecných a měšťanských škol* vydaným v roce 1919 (tzv. **Metelkův zákon**)

Metelkův zákon

- Tvořen 16 paragrafy
- Řeší nejen zřizování škol, ale i jejich umístnění, financování, organizování či personální obsazení
- Jeho vyhlášení znamenalo „boom“ českých škol

Učitelský sjezd r. 1920

„První sjezd československého učitelstva a přátel školství v osvobozené vlasti“

- První a také poslední
- Účastnil se ho i president TGM
- Usiloval o stanovení kulturního a školského programu
 - Diskutovaly se i různé návrhy týkající se změny školského zákona apod.

Jeden z projevů na U.S.

„Na pomezí českých krajů zachvátily spáry germanisační sta obcí dříve zcela českých a svírají je dosud velmi krutě. Kolo osudu se však otočilo, zotročený národ stal se pánem ve své zemi a hlásí se nyní právem k zaprodaným krajům a duším. Tvářnost kraje a lidí se novými poměry nezměnila, vždyť i pod zněmčeným závojem blýskají české oči, ale duše těchto lidí jsou bohužel již zmámeny, otráveny a zhusta i navždy ztraceny. Tisíce slabých lidí přizpůsobilo se panovačnému sousedu a nechce se nyní znáti k svému původu ... Dá-li se ještě co v takových krajích zachrániti, mohou to učiniti jen česká menšinová škola a její učitel“

Učitel Mařák z Mostu

Pár návrhů na změnu zákona z projevů na U.S.

- „Se zřením k poměrům, které na učitelstvu škol menšinových vyžadují zvýšené energie fyzické i duševní, jakož i se zřením k utrpěnému, celá desetiletí trvajícím příkoří, buď **počet dítek, připadající na jednu třídu ne více než 40 a ne méně než 20**. Podle počtu toho budiž škola organisována“
- „Celý **sever český postrádá učitelského ústavu**, který dodal by dostatečný dorost učitelský, který zrozen v krajích těch, **stal by se netěkavým elementem**, zaručujícím trvalou činnost v známém prostředí“

Učitel Loučka z Trmic

Tzv. malý školský zákon č. 226/1922 Sb. z. a n.

- Veřejností dlouho očekávaný zákon upravující elementární školství
- Neřešil ovšem základní otázky školské reformy
 - Zavádí pouze dílčí změny:
 - Ve školní docházce
 - V obsahu vzdělávání
 - V počtu žáků ve třídách

Tzv. malý školský zákon

č. 226/1922 Sb. z. a n.

- zavedl povinnost osmileté školní docházky pro celou republiku (tedy i pro Slovensko, **ale nikoliv** pro Podkarpatskou Rus),
- zrušil úlevy ve školní docházce (viz novela z roku 1883)
- snížil počty žáků ve třídách jednotřídní školy na 65, na ostatních školách na 70 (od šk. r. 1932/33 na 50),
- uznal rovnost učitelů a učitelek ze zákona.

- byly zavedeny nové a praktické učební předměty: občanská nauka a výchova + ruční práce (pro hochy) + nauka o domácím hospodářství (pro dívky)
- rodiče měli právo odhlásit své dítě z náboženství

Co zůstává nezměněno?

- zůstává obecná a měšťanská škola
- nezměnil se příliš obsah a osnovy

Tzv. malý školský zákon č. 226/1922 Sb. z. a n.

- Zákon přijat nepříznivě zejména učitelstvem
 - Označován za „svědectví úpadku“ či dokonce jako „školský zmetek“
- Učitelům vadí:
 - Povinný předmět náboženství a povinnost žádat o zproštění z jeho výuky
 - Postup při snižování počtu žáků ve třídě
- Bylo sice slíbeno, že **zákon je prozatímní, ale** další již až do období po II. světové válce vydán nebyl

Vývoj po vydání tzv. Malého školského zákona

- 1923 – nové osnovy pro obecné a měšťanské školy
- **obecně o školství:**
 - kvantitativní růst školství
 - zvýšení absolventů měšťanek i učitelských ústavů
 - nárůst počtu škol
 - vyšší počet studentů vysokých škol

Pokusné školy a reformní dění 30. let

- Paralelně s oficiálním školstvím se ve 20. letech začínají u nás rozvíjet i tzv. **pokusné školy**
 - Celkem asi 50 školských zařízení či tříd (Dům dětství v Horním Krnsku, pracovní škola v Holešovicích, atd.)
 - Např. Eduard Štorch a jeho eubiotická výchovná osada v Praze

Pokusné školy a reformní dění 30. let

- **Reformní dění 30. let** je označení pro období let 1928-1938
- Ekonomicky je pod vlivem důsledků hospodářské krize
- Filozoficky se opírá o americký pragmatismus (Dewey), psychologicky o behaviorismus (Thorndike)
- Hlavní postavou u nás **Václav Příhoda**
 - Snaha o přestavbu československé školské soustavy

Učitelské vzdělávání

- V podstatě beze změn ve srovnání s R-U.
- Vznikly soukromé **Školy vysokých studií pedagogických** (Brno a Praha)
- První pedagogické fakulty až po druhé světové válce.
- <https://youtu.be/HS3fCluyGMs>

Literatura k dějinám školství v ČZ v letech 1848 - 1938

- VÁŇOVÁ, Růžena, RÝDL, Karel, VALENTA, Josef. *Vývoj a vzdělávání v českých dějinách IV. Díl – 1. svazek*. Praha: UK, 1992. 312 s.
- BLATNÝ, Ladislav, JÚVA, Vladimír. *Kapitoly z dějin pedagogiky*. Brno: PdF MU, 1996. 76 s.
- VÁŇOVÁ, Růžena. *Vývoj počátečního školství v českých zemích*. Praha: SPN, 1986. 167 s.
- CACH, Josef. *Výchova a vzdělávání v českých dějinách III. díl – 2. svazek*. Praha: UK, 1991. 234 s.